

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Automatická obranná zařízení, nástražné systémy a nutná obrana

Americký filmový průmysl u českých diváků často vyvolává iluzi o práci orgánů činných v trestním řízení, o možnosti přiznání výměnou za program na ochranu svědků a ostatně o právu vůbec. Absolvent české právnické fakulty pak často vysvětluje, že to, co platí v USA, nemusí platit (a spíše neplatí) v českém prostředí. USA se vyvíjely odlišně od evropského kontinentu, je to zkrátka specifická kultura a tím spíše specifická právní kultura.

Typickým příkladem je tzv. „Castle Doctrine“, jinak také „My My Day Law“, uplatňovaný v různých modifikacích v některých státech USA. Tento právní princip spočívá na zakotvení beztrestnosti jednajícího, který způsobí újmu, i smrtelnou, osobě, která vnikla neoprávněně na jeho pozemek a zároveň se jednající důvodně obával o život či zdraví, přičemž zabití tohoto „vetřelce“ („intruder“) není považováno za ultima ratio, tedy není požadováno využití jiného způsobu obrany, typicky ústupu („retreat“). V některých státech je dokonce tato imunita poskytnuta, ačkoli se vetřelec dopustil pouze vloupání či méně závažného deliktu bez nutnosti útoku na život či zdraví a ačkoli při tomto činu došlo k jeho usmrcení. Přitom tato „imunita“ se nevztahuje jen trestní řízení ale i na jakékoli související civilní řízení týkající se náhrady škody za léčení, bolestné, odškodnění pozůstalým atd.[1]

Ochrana majetku před českými soudy

V našich podmínkách je situace na poli „domácí sebeobrany“ podstatně jiná.

V prosinci 2004 vybuchla nálož v kůlně chaty Františka M. a zranila zloděje, který do chaty přišel krást barevné kovy. František M. použil výbušninu k zabezpečení své chaty, protože byl vykraden již šestkrát. Následkem exploze, které měla zloděje jen zastrašit, však přišel zloděj o nohu. Státní zástupce požadoval dvouletý podmíněný trest. „Obžalovaný si byl vědom nebezpečnosti zařízení, které nastražil. Sám se přiznal, že pyrotechniku často používal a bylo u něj nalezeno větší množství vojenských výbušek. Výbušný systém je jako ochrana nezajištěné kůlny, ve které byl uložený majetek zanedbatelné hodnoty, nepřiměřený,“ zdůvodnila soudkyně svůj rozsudek, kterým Františka M. uznala vinným z trestného činu ublížení na zdraví, avšak upustila od potrestání. Věc skončila dovoláním[2] u Nejvyššího soudu, který potvrdil, že podmínky nutné obrany nebyly splněny.

Jiný případ se stal také v roce 2004, kdy důchodce Oldřich D. do své patnáctkrát vykradené chaty ze zoufalství nainstaloval čtyři samostřily, které sám vyrobil. Dva nabil ostrými náboji, dva náboji s paralyzujícím plynem. Když Ladislav G, s úmyslem odcizit staré železo, přešel plot k chatě a nahlédl oknem dovnitř, spustil se mechanismus schovaný za dveřmi a kulka z kuše se mu zaryla do stehna. Na následky zranění málem vykřvácel. Invalidního důchodce Oldřicha D., který se jen těžko pohybuje o dvou holích, státní zástupce obžaloval za ublížení na zdraví a nedovolené ozbrojování. Soudu se obrana jevila jako přiměřená, proto byl obžalovaný uznán vinným jen za nedovolené ozbrojování a od trestu bylo rovněž upuštěno.

Nejnověji byl vynesena rozsudek v obdobné kauze z dubna 2012, kdy v Chotěbuzi majitel objektu Jaromír Š. vystřelil z kuše na skupinu tří mužů, kteří byli po okolí známý krádežemi železa, a kteří na jeho pozemku hledali kovy k prodeji. Jeden z nich utrpěl zásah šípem do hlavy a na následky zranění

zemřel. Aktuálně vrchní soud v Olomouci potvrdil střelci desetiletý trest odnětí svobody za těžké ublížení na zdraví s následkem smrti, který mu vyměřil krajský soud v Ostravě. Dle mluvčího vrchního soudu Jaromír Š. musel vědět, že výstřel z kuše ze vzdálenosti dvanáct až čtrnáct metrů může způsobit vážné následky. Obžalovaný, dle soudu, vystřelil ve chvíli, kdy muži utekli a nasedali do auta. Balistik vyloučil možnost nechtěné výstřelu, dle něj výstřel na takovou vzdálenost musel být úmyslný.

Dle „Castle Doctrine“ by tito obžalovaní byli beztrestní. Uvedené případy, kromě jiného, mají společný jeden aspekt a to masivní podporu veřejnosti, která vrcholí protesty za osvobození těch, co „jen“ bránili svůj majetek. V této souvislosti slyšíme o amnestii, nespravedlnosti, obrácené diskriminaci atd. Ačkoli je jednání vlastníků pozemků objektivně pochopitelné, jako právníci se musíme ptát, zda je takový způsob obrany majetku v souladu s ústavním pořádkem a právním řádem jako celkem, do kterého se promítají přirozeněprávní hodnoty ochrany vlastnictví i ochrany lidského života a zdraví. U těchto zařízení je totiž klíčový okamžik jejich aktivace, neboť k ní dochází, na rozdíl od např. střelné zbraně, spontánně bez součinnosti osoby, která se útoku brání, a která tak může ovlivnit intenzitu a zaměření obranného útoku. Hrozí zde tedy nebezpečí zranění osob odlišných od útočníka, kteří se v blízkosti zbraně ocitnou omylem, nevědomě atd. (např. hasič zasahujícímu vůči požáru v chráněném objektu nebo dítě, které překoná oplocení, aby nalezlo zatoulaného psa nebo zakopnutý míč).

Preventivní obrana

Podmínky nutné obrany stanovuje trestní zákoník[3] takto:

- 1. útok přímo hrozící nebo trvající,
- 2. na zájem chráněný trestním zákoníkem,
- 3. brana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

V případě nástražných systémů se potýkáme s problémem podmínky číslo 1, jelikož instalace nástražných systémů probíhá v době, kdy útok ještě nenastal ani nehrozil.

Bylo třeba vyřešit otázku této preventivní obrany, jíž se obecně rozumí příprava k odvrácení útoku, který ještě přímo nehrozí, ale může být realizován v budoucnu, např. obstaráním si prostředků k obraně. Předně se k tomuto okamžiku vyjádřil soud v rozhodnutí sp. zn. 6 Tdo 66/2007 (výše uváděný případ podminované kůlny): *„Činem obviněného, kterým z důvodu zmíněné obavy umístil v prostoru kůlny svého pozemku popsanou výbušku, nebylo rovněž odvráceno nebezpečí přímo (tj. bezprostředně) hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem. V době, kdy obviněný zařízení nainstaloval, tudíž nebyly naplněny základní náležitosti nutné obrany ani krajní nouze...Nelze pominout ani skutečnost, že způsob obrany byl předem připravován, promyšlen, prováděn za pomoci technického zařízení a bez osobní účasti a bez možného ohrožení obžalovaného, takže útok proti jeho majetku nemohl v dané situaci přerůst v ohrožení osoby obžalovaného.“*

Stanovisko NS

Jak je vidět, v rozhodnutí sp. zn. 6 Tdo 66/2007 bylo argumentováno k popření možnosti preventivní obrany. Na základě množících se případů zranění následkem domácích zabezpečovacích zařízení se ale trestní kolegium Nejvyššího soudu rozhodlo zaujmout stanovisko[4] k otázce, zda použití nástražného systému aktivujícího se automaticky po vniknutí jiné osoby do chráněného objektu, jehož činnost může ohrozit zdraví a případně i život osoby narušitele, splňuje podmínky nutné obrany podle § 29 tr. zák.

K problematice preventivní obrany vyjádřilo kolegium myšlenku, že preventivní obrana není trestná,

pokud sama o sobě netvoří dokonáný trestný čin (např. nikdo nezpochybňuje přípustnost porřízení si hlídacího psa), resp. není úmyslným vývojovým stadiem ke spáchání trestného činu v budoucnu (např. opatření si střelné zbraně s úmyslem ji užít k plánované vraždě). Nejvyšší soud dovodil, že: „ustanovení o nutné obraně nezakazuje obranu prostředky, které abstraktně ohrožují chráněné zájmy.“

U těchto zařízení je dle NS rozhodným okamžikem okamžik spuštění takového zařízení, ne instalace, neboť obrana není provedena (dokončena) již účelovou instalací takového zařízení, ale teprve jeho skutečným zásahem vůči útočníkovi. Toto předem plánované působení na útočníka v okamžiku útoku pomocí nástroje je právě onou nutnou a předpokládanou odpovědí na eventuální útok. Protože je tedy použitá obrana účinná teprve v okamžiku útoku jako bezprostřední reakce na něj, je časová podmínka nutné obrany splněna, pokud skutečně působí jen v době trvání tohoto útoku.

Ve svém stanovisku se vyjádřilo kolegium následujícím způsobem:

„Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák.“[5]

„K tomu, aby byly splněny podmínky nutné obrany v případě použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočníka do chráněného objektu, musí být zabezpečeno, aby se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útokům na zájem chráněný trestním zákonem a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“

„Při zaviněním nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo jej instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jako odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.“

Z uvedeného můžeme vyvodit pravidla pro použití těchto zařízení:

- k aktivaci musí dojít jen v okamžiku přímo hrozícího nebo trvajícím útokem (proti zájmu chráněnému tr.zák.),
- účinnost nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Pokud se nyní, na v úvodu zmíněné případy, budeme dívat optikou podmínek použití obranných systémů, tak jak je formuloval NS, můžeme konstatovat, v čem uvedení majitelé („útočníci“ chcete-li) pochybili.

Exces extenzivní

Chápeme v tomto případě jako časové hledisko, od a do jakého okamžiku je nutná obrana přípustná. Hledisko preventivní obrany jsme si již objasnili se závěrem, že je obecně přípustná, pokud nenaplní znaky trestného činu. Pokud se obraný zásah realizuje v okamžiku přímo hrozícího nebo trvajícím útokem, a to vůči útočníkovi, je splněna časová podmínka nutné obrany, i když obránce sám není na místě zásahu fyzicky přítomen.[6] Jak je známo, nejsou splněny podmínky nutné obrany, pokud útočník upustil od svého záměru, tedy již netrvá útok na zájem chráněný tr. zák., jak je patrné z rozhodnutí v případě střelce z Chotěbuzi, neboť jeho útok směřoval na muže na útěku.

Exces intenzivní

V případě automatických obranných systémů se bude jednat o intenzivní exces, pokud je účinnost

zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Z povahy věci vyplývá, že obrana musí být tak intenzivní, aby útok jistě a bez rizika pro napadeného odvrátila, tj. zpravidla musí být silnější než útok, avšak nesmí být zcela zjevně přehnaná. Použité prostředky ve formě automatického obranného zařízení, které je třeba posuzovat z hlediska zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku, mají význam jen potud, že obránce z nich může usuzovat na schopnost odvrácení hrozícího předpokládaného útoku a velikost hrozící škody způsobené útočnickovi. Prostředky použité k obraně nemusí být ani přibližně stejné účinnosti jako prostředky použité k útoku na zájem chráněný trestním zákonem. Intenzita obrany, a tedy přiměřenost obrany intenzitě útoku, není totiž závislá na použitém prostředku, ale na tom, jak tento prostředek obránce použije, resp. u automatického obranného zařízení, jak toto na základě jeho nastavení obráncem zafunguje. Podle ustálené judikatury samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočnickovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku[7], proto obdobně nelze obecně vyloučit použití automatického obranného zařízení, a to i ve formě nástražného zařízení. Zbraní zde může být i automatické obranné zařízení (např. nástražný systém, samostříl, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti, ale i určitý typ pasti apod.), přičemž přiměřenost obrany jeho použití ve smyslu § 29 tr. zák. je třeba posoudit se zřetelem na všechny okolnosti případu. Podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu nelze na vybočení z mezí nutné obrany usoudit jen z toho, že obránce použil automatické obranné zařízení proti neozbrojenému útočnickovi.

Zda došlo k intenzivnímu excesu je pak nutné hodnotit ze způsobu a intenzity působení obranného zařízení vůči útočnickovi a míru zásahu vůči němu včetně závažnosti jemu způsobené újmy či škody (např. i způsobené ublížení na zdraví, těžké újmy na zdraví, atd.) v poměru k způsobu útoku, včetně škody, která hrozila zájmu chráněnému trestním zákonem, na nějž bylo útočeno, a to z hlediska, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu škoda způsobená útočnickovi spuštěním takového obranného zařízení v době útoku ve smyslu 29 tr. zák. nebyla v *mimořádném nepoměru ke škodě z útoku hrozící*.

Ve dvou z uvedených případů soud shledal, že podmínky nutné obrany co do přiměřenosti splněny nebyly, když v jednom případě bylo způsobeno zmrzačení dolní končetiny a v druhém dokonce smrt útočníka, což jsou následky, které jsou v mimořádném nepoměru ke škodě na majetku, která obráncům hrozila.

Pes jako obranné zařízení

Jelikož zákon nevymezuje pojem automatická obranná zařízení, setkáváme se snahou o definici tohoto pojmu. Za automatická obranná zařízení jsou pak považována zařízení za účelem ochrany života, zdraví, majetku a dalších zájmů instalována do různých objektů zařízení, kterými může být vetřelec omezen na svobodu, postřelen, zřítit se do propadliště, uzavřen v místnosti, poraněn, případně usmrcen. Na základě těchto znaků pak musíme dojít k závěru, že za obranná zařízení je nutno považovat také hlídací psy, případně jiná zvířata schopná způsobit vniknuvší osobě újmu. I ve jmenovaném stanovisku NS ve spojení s obrannými systémy najdeme argumentaci opírající se o použití psů, např. z hlediska preventivní obrany: „*odobně je tomu např. i u hlídacího psa pobíhajícího za plotem strážného objektu, který také od okamžiku vypuštění abstraktně ohrožuje okolující nezúčastněné osoby, poněvadž může povalit nedostatečně zajištěný plot, tento plot přeskočit nebo se pod ním podhrabat a zaútočit na okolující osobu v domnění, že se jedná o narušitele chráněného objektu.*“.

Na rozdíl od pevných automatických obranných zařízení je pes živým tvorem disponujícím vlastní vůlí a určitou dávkou nepředvídatelnosti. Jak zajistit splnění podmínek nutné obrany v případě, že na pozemek vnikne neoprávněná osoba a vlastníkův pes poháněný svým instinktem, příp. výcvikem, tuto osobu zraní?[8]

NS vyjádřil ve svém stanovisku, že: „Proto je na obránci, aby věnoval při instalaci automatického obranného zařízení dostatečnou pozornost nejen jeho funkčnosti a zabezpečení jen útokem odůvodněného uvedení v činnost, ale i v dostatku vnějších varujících a zabezpečovacích opatření směřujících proti nedůvodné aktivaci automatického obranného zařízení.“

Z uvedeného vyplývá, že pozemek střežený hlídacím nebo potencionálně nebezpečným psem musí být dostatečně zabezpečen proti vniknutí a opatřen varováním tak, aby tato opatření dala jasně na srozuměnou, že při vniknutí do objektu hrozí nebezpečí zranění. V opačném případě se totiž majitel psa vystavuje možnosti vyloučení nutné obrany a postihu za civilní i trestní delikt.

Závěr

Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odrazit možný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevyklučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 29 tr. zák..

Použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočnicka do chráněného objektu, musí ale splňovat zákonné požadavky kladené na jednání v nutné obraně, a proto musí být zabezpečeno tak, aby

a) se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem a
b) jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo takové automatické obranné zařízení instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.

Mgr. Zuzana Divišová

[1] PURVES, Brendan. Castle Doctrine from State to State. South Source: magazine of South University [online]. [cit. 2013-08-06]. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[2] 6 Tdo 66/2007

[3] ust. § 29 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdější předpisů (dále jen „trestní zákoník“ nebo „tr. zák.“)

[4] ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. Tpjn 303/2008

[5] dnes § 29 tr. zák.

[6] Tpjn 303/2008

[7] srov. č. [47/1995](#) Sb. rozh. tr.

[8] Samozřejmě se nejedná o situaci „poštvaného“ zvířete, což by mohlo být kvalifikováno jako úmyslné ublížení na zdraví či vražda

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)